

Non-discriminatiecode van vrijescholen

(vastgesteld in de ALV van 17 december 2008)

Inleiding

In 1998 heeft de Bond van Vrije Scholen een non-discriminatiecode vastgesteld. Het bestuur van de Vereniging van vrijescholen heeft deze code geactualiseerd en opnieuw geredigeerd. Na vijf jaar zal het bestuur deze code opnieuw actualiseren.

Discriminatie kan onbewust en onbedoeld plaatsvinden. Dit verklaart ook waarom het aantal mensen dat toegeeft te discrimineren veel kleiner is dan het aantal mensen dat zegt last te hebben van discriminatie. Een vreemd verschijnsel, vooral voor personeelsleden die zich dagelijks inspannen kinderen te leren dat alle mensen gelijkwaardig zijn. Een non-discriminatiecode met klachtenregeling beoogt dit verschil te verminderen en kan er toe bijdragen dat de veelal onbewuste en onbedoelde discriminatie aan het licht komt, zodat er iets aan gedaan kan worden. Eenvoudig is dit laatste overigens niet, omdat het vaak verandering van opvatting en gedrag vraagt. Erkenning van een probleem is echter een eerste en noodzakelijke voorwaarde om aan een oplossing te kunnen werken.

Hoofdstuk 1: Intentieverklaring

Achterstelling in het onderwijs op welke grond ook, bedoeld of onbedoeld, is niet toelaatbaar. Besturen en personeelsleden van vrijescholen willen hieraan uitdrukking geven door een non-discriminatiecode voor hun scholen van toepassing te verklaren. Deze code beoogt een verfijning te zijn van artikel 1 van de Grondwet en daardoor meer toepasbaar te zijn in de dagelijkse schoolpraktijk.

Met een non-discriminatiecode willen vrijescholen erkennen dat Nederland een multi-etnische, multiculturele samenleving is en discriminatie in de samenleving voorkomt. En zij willen uitspreken dat discriminatie in het onderwijs niet mag voorkomen en zij zowel in beleid als in het dagelijks handelen de beginselen van het non-discriminatie artikel in de Grondwet ten uitvoer willen brengen. Deze code is bestemd voor iedereen die bij de school betrokken is en bevat gedragsregels, bepalingen ten aanzien van leerplan, leermiddelen, leerlingen en ouders, en een klachtenprocedure.

Hoofdstuk 2: Kernbegrippen, doel en status van de code

1. *“Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond ook is niet toegestaan”,* zo luidt Artikel 1 van de Grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden. Toch zijn discriminatie en racisme structureel in onze samenleving aanwezig. Het onderwijs kan een belangrijke bijdrage leveren aan het voorkómen en tegengaan van deze verschijnselen. Deze code ondersteunt degenen die daarbij verantwoordelijkheid willen nemen. Hij probeert bescherming te bieden aan iedereen die bij de school is betrokken, stelt normen voor het omgaan met elkaar en laat mensen nadenken over hun gedrag. Artikel 1 is daarbij het uitgangspunt. De code is tevens een hulpmiddel bij het vormgeven aan intercultureel onderwijs.
2. *“Wie het tegenwoordig heeft over rassen, naties en stamverbanden als idealen, die spreekt vanuit impulsen die de mensheid ontredderen. En als hij meent met deze zogenaamde idealen de mensheid te dienen, dan is dat onwaar. Want niets zal de neergang van de mensheid meer bevorderen, niets de vooruitgang meer belemmeren, dan het zich beroepen op en het vasthouden aan idealen van ras, volk en bloed,”* aldus Rudolf Steiner in een voordracht op

26 oktober 1917 te Dornach in Zwitserland. Rudolf Steiner (1861 – 1925) inspireerde tot de stichting van de eerste vrijeschool in 1919 te Stuttgart.

3. In deze code wordt onder discriminatie verstaan:
“Elke handeling of praktijk die tot gevolg heeft dat mensen worden achtergesteld op grond van etnische afkomst, geloof, sociaal-economische achtergrond, huidkleur, levensovertuiging, culturele achtergrond, sekse, seksuele voorkeur of fysieke verschijning.”
De code erkent dat er zowel institutionele als alledaagse vormen van discriminatie zijn. Onder institutionele discriminatie wordt verstaan het achterstellen van personen en groepen op grond van irrelevante kenmerken zoals huidkleur, afkomst en sekse. Dit uit zich bijvoorbeeld in de schoolloopbaan van leerlingen, deelname aan de medezeggenschapsraad of ouderraad en de samenstelling van het schoolteam. Alledaagse vormen van discriminatie zijn bijvoorbeeld het uitschelden, negeren of beledigen. Discriminatie kan bedoeld of onbedoeld, bewust of onbewust zijn.
4. Onder racisme wordt in deze code verstaan:
Elke theorie, ideologie, maar ook elke houding, daad of institutionele praktijk waarbij feitelijke of denkbeeldige fysieke en/of etnische verschillen als aangrijpingspunt dienen om (groepen) mensen te beknotten in hun recht op gelijkwaardigheid.
5. Het begrip etnische afkomst verwijst naar de door een groep gedeelde waarden, normen, gebruiken, naar de historische en emotionele verbondenheid en vaak een gemeenschappelijk perspectief. Hoewel etnische afkomst ook een objectieve kant heeft, bepaalt de persoon zelf tot welke groep hij/zij wil behoren. Dit kan afhankelijk zijn van tijd en plaats.
6. *“Intercultureel onderwijs staat in het perspectief van opheffing van structurele achterstelling van allochtone groepen” en “gaat actief in tegen vooroordelen, discriminatie en racisme”* (Nota Minder Heden Meer Toekomst, Den Haag, 1988).
7. Het doel van deze non-discriminatiecode is het voorkómen en tegengaan van discriminatie en racisme in het vrijeschoolonderwijs en het bevorderen dat iedereen, ongeacht zijn of haar etnische afkomst, geloof, sociaal-economische achtergrond, huidkleur, levensovertuiging, culturele achtergrond, sekse, seksuele voorkeur of fysieke verschijning, op een volwaardige en gelijkwaardige manier onderwijs kan volgen. De code dient bij te dragen aan het verhogen van de veilige sfeer en het pedagogisch klimaat, waardoor de ontwikkelingskansen voor alle leerlingen worden vergroot.
8. De status van de code.
De code is ondermeer gebaseerd op het antroposofisch mensbeeld en geeft een nadere uitwerking van bepalingen uit de Grondwet, het Wetboek van Strafrecht, de Algemene Wet Gelijke Behandeling, de onderwijswetten en enkele internationale verdragen.
De code verschaft scholen een richtlijn en is toetssteen voor het dagelijks handelen en moet men zien als één van de kaders waarbinnen de school haar activiteiten uitvoert. De code is een werkdocument. De bepalingen in deze code dienen de scholen concreet te vertalen naar de eigen schoolpraktijk. De school kan de code (of delen ervan) opnemen in het schoolwerkplan en in de schoolgids.
Naast een hulpmiddel bij het voorkómen en tegengaan van discriminatie is de code ook een hulpmiddel bij het vormgeven van intercultureel onderwijs. Het onderschrijven van een non-discriminatiecode betekent niet dat discriminatie ook automatisch verdwijnt. Discussie over wat wel en niet moet of mag moet regelmatig gevoerd worden. Een regelmatig terugkerende

discussie over wat wel en niet moet of mag is een voorwaarde voor een levendig gebruik van de code.

9. De reikwijdte van de code.

Het bestuur van een stichting of vereniging die één of meer vrijescholen beheert, besluit tot onderschrijven van de code. De bepalingen van de code hebben in eerste instantie betrekking op gedragingen van bestuursleden, van personeelsleden en van leerlingen. Voor zover het hun gedragingen in en om de school betreft, geldt de code ook voor ouders/verzorgers van de leerlingen. Maar de school kan ook derden, met wie de school betrekkingen onderhoudt, vragen om de code te respecteren. Dit geldt bijvoorbeeld voor organisaties waarbij de school is aangesloten of waarvan de school diensten betreft.

Hoofdstuk 3: Afspraken

Artikel 1: Gedragsregels

Het is aan ieder die zich in het gebouw of op het terrein van de school bevindt, niet toegestaan:

- discriminerende opmerkingen of grappen te maken, zowel in woord als geschrift (bijvoorbeeld graffiti);
- materialen te verspreiden die discriminerend zijn of die aanzetten tot discriminatie;
- propaganda te maken voor organisaties die discriminatie beogen of anderen daartoe aanzetten.

Toelichting

Discriminerende opmerkingen of grappen tasten de veilige sfeer op school aan en de school mag deze verbale bedreigingen niet negeren. Het moet duidelijk zijn, zowel voor de dader als voor het slachtoffer, dat de school dergelijk gedrag niet tolereert. Het is echter niet altijd duidelijk waar de grens van toelaatbaar en niet toelaatbaar gedrag ligt. De personeelsleden kunnen regelmatig met elkaar bespreken welk gedrag onder welke omstandigheden ontoelaatbaar is.

Deze gedragsregels dient de school aan iedereen die bij de school betrokken is, bekend te maken en kan de school opnemen in het leerlingreglement (voortgezet onderwijs) en in de schoolgids.

Artikel 2: Schoolplan

De school ziet er op toe dat het gebruikte leerplan:

- aansluit bij de belevings- en ervaringswereld van leerlingen van diverse afkomst;
- ethnocentrisme vermijdt en een zo objectief mogelijk beeld geeft van de diverse meningen, ideeën en wetenschappelijke verworvenheden, ook die van niet-westerse oorsprong;
- aandacht besteedt aan het bestaan, de oorzaken en de effecten van discriminatie, vooroordelen en racisme.

Toelichting

Wanneer het leerplan uitgaat van een ethnocentrisch perspectief, kan het discriminatie bestendigen. Dit heeft invloed op de schoolloopbaan van leerlingen.

Artikel 3: Leermiddelen

De school ziet er op toe dat de gebruikte leermiddelen:

- uitgaan van een multi-etnische/culturele samenleving, ethnocentrisme vermijden en geen vooroordelen en stereotypen bevatten;
- begrippen en vaardigheden ontwikkelen die leerlingen in staat stellen om kritisch met informatie om te gaan;
- didactisch en methodisch rekening houden met meertaligheid van leerlingen.

In het presenteren van de vertelstof onderkent de leerkracht dat in verhalen ook onbedoeld een discriminatoir effect kan schuilen en hij/zij zal dit vermijden.

Toelichting

De Begeleidingsdienst voor vrijescholen biedt een overzicht van intercultureel lesmateriaal. De geschiktheid van het materiaal voor etnisch heterogene groepen dient een belangrijk criterium te zijn bij de aanschaf van leermiddelen, ook als de school weinig etnisch heterogene groepen telt. Auteurs houden soms weinig rekening met de aanwezigheid van allochtone leerlingen in de klas. Zo kan het zijn dat er voortdurend over “ons” en over “hun” gepraat wordt.

Artikel 4: De leerlingen

1. De school stelt leerlingen in staat tot het beleven van de eigen culturele oriëntatie, de eigen godsdienst en het gebruiken van de eigen taal.

Toelichting

Dit artikel is ontleend aan de Conventie van de Rechten van het Kind, zoals die door de Verenigde Naties is aangenomen. Deze bepaling geeft de school de mogelijkheid om met de ouders/verzorgers en leerlingen het interculturele schoolbeleid nader in te vullen. Met andere woorden: er is ruimte voor overleg. Cultuur is niet statisch, de schoolcultuur evenmin. Op basis van wederzijds respect bespreken school en ouders/verzorgers de invulling van het taalbeleid, de feestdagen en andere maatregelen. Dit is van belang met het oog op mogelijke spanningen tussen de identiteit van de school en die van de ouders/verzorgers en leerlingen.

2. Taal

De leerlingen dienen te ervaren dat de eigen talen erkend en gewaardeerd worden. De school ontwikkelt hiertoe een beleid.

Toelichting

Zowel in emotioneel, sociaal als cognitief opzicht is de eigen taal een belangrijke schakel in de ontwikkeling van de leerling. Taal vormt een wezenlijk onderdeel van zijn of haar leven. Personeelsleden dienen zich bewust te zijn van het taalrepertoire van hun leerlingen. De school kan het Nederlands en de overige talen van haar leerlingen plaatsen in een taalbeleid. Dit kan onder meer inhouden: afspraken in het lerarenteam over het omgaan met meertalige situaties in de school; het in de bibliotheek opnemen van in de eigen taal geschreven boeken; de mogelijkheid voor een leerling met een niet-Nederlandstalige achtergrond om, eventueel door tussenkomst van een medeleerling, uitleg te vragen in de eigen taal, indien dit voor een goed begrip van de leerstof noodzakelijk is.

3. Naam

Bij de inschrijving van een leerling wordt aangetekend hoe de naam van de leerling moet worden uitgesproken. De medewerkers aan een school zijn gehouden om de naam van een leerling op de juiste wijze uit te spreken.

Toelichting

De naam, nationaliteit en etnische afkomst van een leerling zijn een wezenlijk onderdeel van diens identiteit en dragen bij aan de ontwikkeling daarvan. Namen kunnen een religieuze, culturele of een familieachtergrond hebben. Bijnamen en verbasteringen van namen zijn daarom onacceptabel. Personeelsleden moeten op dit gebied leerlingen stimuleren om “andere” namen, nationaliteiten en etnische afstammingen te respecteren en accepteren. De

school kan de namen aantekenen in een fonetisch schrift bij inschrijving van een leerling.

4. Feestdagen

De school maakt afspraken met ouders over verlof voor hun kind op algemene feestdagen van de door hen beleden godsdienst met inachtneming van wet- en regelgeving. Scholen kunnen, binnen de beschikbare marge-uren, overwegen de gehele school vrijaf te geven voor de viering van religieuze feestdagen.

Toelichting

Religieuze feestdagen kunnen voor ouders en leerlingen enerzijds en voor de school anderzijds een gevoelig onderwerp van bespreking zijn. De school stelt zich op de hoogte van de belangrijkste religieuze feestdagen en hun betekenis en maakt met ouders en leerlingen duidelijke afspraken. Gangbare feesten kunnen in school zodanig worden aangepast dat meer mensen zich daarin kunnen herkennen. Ook kan de school de mogelijke parallellen van diverse feesten in dezelfde tijd vieren/herdenken. Bij het te verlenen verlof moet worden bedacht dat ouders/verzorgers tenminste twee dagen van tevoren aan de school melding doen van het feest.

Artikel 5: De ouders

De personeelsleden delen de verantwoordelijkheid voor het welzijn van de leerlingen met de ouders/verzorgers. Zij erkennen dat het betrekken van de ouders/verzorgers bij de school hiervoor een voorwaarde is. Er wordt naar gestreefd om belangrijke berichten te voorzien van een geëigende vertaling in de taal van het land van herkomst; hulp van ouders en leerlingen kan hierbij nodig zijn.

Hoofdstuk 4 Klachtenprocedure

Artikel 1: Behandeling binnen de school

Klachten met betrekking tot de code behandelt de school volgens de eigen procedure. In veel gevallen is er een vertrouwenspersoon en een klachtencommissie. De vertrouwenspersoon functioneert als eerste aanspreekpunt bij klachten. Voor jonge leerlingen zal de eigen leerkracht de meest aangewezen persoon zijn. Bij behandeling van een klacht wordt medegedeeld hoe de procedure werkt, geldt het principe van hoor en wederhoor en worden bevindingen gerapporteerd met een advies aan hen die een beslissing moeten nemen. Afhankelijk van het aantal overtredingen en de ernst daarvan kunnen maatregelen variëren van praten tot probleemoplossende sancties.

Artikel 2: Behandeling door een externe klachtencommissie

1. Indien de school of de klager de voorkeur geeft aan een externe, meer onafhankelijke, behandeling, kan de school of de klager de klacht voorleggen aan de externe klachtencommissie waar de school bij aangesloten is.
2. Indien de school de klacht zodanig afwikkelt dat de klager of de beklagde zich onvoldoende recht voelt gedaan, kan de klager of beklagde een klacht indienen bij de externe klachtencommissie waar de school bij aangesloten is.